

доходів населення є зростання продуктивності національної економіки на основі повної реалізації її трудового потенціалу.

Перспективами подальших розвідок у даному напрямку можуть бути вивчення закордонного досвіду стосовно зниження податкового навантаження в залежності від кількості утриманців у родині, застосування різних ставок податку на додану вартість тощо.

Список використаних джерел

1. Інформація щодо фактичного розміру прожиткового мінімуму [Електронний ресурс] // Режим доступу : <http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/category>.
2. Конституція України (1996) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua/konst/CONST1.HTM>.
3. *Кочемировська О. О.* Розвиток трудового потенціалу як чинник економічного зростання України : аналіт. доп. / О. О. Кочемировська. – К. : НІСД, 2014. – 108 с.
4. *Кузьминчук Н. В.* Інтегральний індикатор розвитку людського потенціалу: побудова та використання у соціально-економічному управлінні регіоном / Н. В. Кузьминчук, О. Г. Зима // Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. – 2011. – Вип. 7. – С. 77–84.
5. *Кулачок-Тітова Л. В.* Право на гідний рівень життя в міжнародному, зарубіжному та національному законодавстві / Л. В. Кулачок-Тітова // Вісник Харківського національного університету ім. Каразіна. Сер. : Право. – 2014. – № 17. – С. 122–126.
6. Лише на один бал піднялась Україна у світовому рейтингу сприйняття корупції [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tiukraine.org/теги/індекс-сприйняття-корупції>.
7. *Мандибура В. О.* Рівень життя населення України та проблеми реформування механізмів його регулювання / В. О. Мандибура. – К. : Парламентське вид-во, 1998. – 256 с.
8. Моніторинг показників заробітної плати за листопад 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/category?cat_id=141688.
9. *Пищуліна О. М.* Зміна методик розрахунку прожиткового мінімуму – крок до реформування соціальної політики / О. М. Пищуліна // Стратегічні пріоритети. – 2009. – № 1 (10). – С. 106–114.
10. Про індексацію грошових доходів населення [Електронний ресурс] : Закон України від 03.07.1991 р. № 1282-XII. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1282-12>.
11. Про прожитковий мінімум [Електронний ресурс] : Закон України від 15.07.1999 р. № 966-XIV. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/966-14>.
12. *Ревко А. М.* Купівельна спроможність заробітної плати як базис розвитку людського потенціалу / А. М. Ревко // Науковий вісник Ужгородського університету. Сер. : Економіка. – 2014. – Вип. 1. – С. 287–294.
13. Соціально-економічний розвиток України за 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
14. *Яковлева Ю. К.* Розвиток людського потенціалу як база для соціально-економічного розвитку / Ю. К. Яковлева // Культура народів Причорномор'я. — 2012. – № 220. – С. 122–126.
15. Minimum wage statistics published by Eurostat refer to monthly national minimum wages [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&plugin=0&language=en&pcode=tps00155>.

Надійшла до редколегії 30.03.2016 р.

УДК 351:32.019.5

ІНСТРУМЕНТИ СПРИЯННЯ ОНЛАЙН-ДЕЛІБЕРАЦІЇ В УМОВАХ ВІРТУАЛІЗАЦІЇ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН

Дзюндзюк Б. В.,

*аспірант кафедри соціальної і гуманітарної політики,
Харківський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України,
м. Харків*

Розглянуто фактори, що впливають на онлайн-деліберачію. Визначено роль соціальних медіа в онлайн-деліберачію. Проаналізовано аспекти, що впливають на онлайн-деліберачію.

Ключові слова: онлайн-деліберачія, соціальні медіа, віртуалізація, громадська участь.

© Дзюндзюк Б. В., 2016

Dziundziuk B .V.,

Postgraduate student of Social and Humanitarian Policy Department, KRI NAPA, Kharkiv

TOOLS TO FACILITATE ONLINE – DELIBERATION IN TERMS OF VIRTUALIZATION OF PUBLIC RELATIONS

The factors that affect online deliberation are considered; the role of social media in online-deliberation is defined; the aspects that affect online deliberation are analyzed.

Key words: online deliberation, social media, virtualization, citizen participation.

Постановка проблеми. Ідея онлайн-деліберативної діяльності тісно пов'язана із використанням соціальних медіа у публічному управлінні. Відомо, що політична дискусія вважається ключовим фактором досягнення суспільного консенсусу, так як вона сприяє розвитку толерантності, дає громадянам можливість прийняти участь в суспільному житті. Сьогодні Facebook та YouTube є найбільш популярними соціальними медіа у світі, тому саме їх слід розглядати як інструменти сприяння онлайн-деліберативної діяльності, в ході якої громадяни можуть впливати на вироблення та прийняття рішень органами влади.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню деліберативної діяльності присвячені роботи таких вчених, як Ю. Габермас, Дж. Гастіл, Р. Кіс, С. Чамберс, Д. Янссен та ін. Проте потребують належного висвітлення особливості саме онлайн-деліберативної діяльності та інструментів її сприяння.

Мета статті. Визначити особливості інструментів сприяння онлайн-деліберативної діяльності.

Виклад основного матеріалу. На онлайн-деліберативну діяльність в значній мірі впливає два фактори – можливість ідентифікації учасників і доступ до необхідної інформації онлайн. Що стосується першого, то Facebook можна розглядати як більш надійне джерело правдивої інформації щодо особистих даних користувачів, враховуючи мету створення акаунту в цій соціальній мережі. Кожен користувач YouTube має акаунт у соціальній мережі Google+, але мало хто активно користується ним. Тому, відповідно до моделі соціальної ідентичності деіндивідуалізованої дії (social identity model of deindividuated effects, SIDE), можна припустити, що користувачі Facebook будуть поводити себе більш ввічливо, ніж користувачі YouTube.

Що стосується другого фактора – доступу до інформації, відповідно до теорії соціальних мереж і завдяки більшій наочності відображуваного Facebook контенту, що згенеровано користувачами (у стрічці новин), можна припустити, що дискусія в Facebook торкнеться більшої кількості її потенційних учасників. В YouTube для інформування користувача про появу нових коментарів під повідомленням, що він залишив, використовуються “оповіщення Google”, які є незручними при роботі з великою кількістю коментарів.

Існує безліч концепцій деліберативної діяльності, проте в останні кілька десятиліть, прихильники різних точок зору включили в свої визначення, принаймні дві спільні ідеї:

- концепцію форми спілкування, що характеризується певною комунікативною поведінкою, яка сприяє всебічному обговоренню в групі;
- розуміння того, що в процесі спілкування учасники ретельно зважують всі за і всі проти пропозицій, представлених іншими.

Ю. Габермас [3] визначає деліберативну діяльність як обмін раціонально-критичними аргументами серед групи індивідів, що виникла внаслідок накопичення суспільних проблем, чия головна мета полягає у пошуку прийнятної для всіх осіб, які зацікавлені у відповідних проблемах, рішення. Також поведінка учасників і взаємодія між ними повинні відповідати критеріям, встановленим у відповідності з принципами політичної рівності і егалітарної взаємності для того, щоб вони вважалися такими, що знаходяться в рамках деліберативної діяльності. Далі ми будемо використовувати ідеалізоване поняття деліберативної діяльності,

яке Гастіл, Чамберс та інші дослідники асоціюють з “дискурсивною участю” – певним типом обговорень, що відбуваються між, щонайменше, двома особами, при яких:

– особлива увага приділяється використанню логіки та аргументів, а не влади й примусу;

– участь спричинено певними соціальними або політичними проблемами;

– індивіди сприймають думки та ідеї, висловлені іншими учасниками, у той час як спілкування між ними регулюється нормами рівності та ввічливості.

Дослідження підтверджують важливу роль соціальних медіа в поліпшенні громадської участі та демократичного прийняття рішень. Янссен і Кіс [7] зазначають, що кіберпростір уможливиле децентралізований зв’язок “багато-до-багатьох”, тому що всі його учасники, як правило, мають рівні права в коментуванні або піднятті нових питань та можуть вільно висловлювати власну думку. Дослідження також показують, що письмові та асинхронні характеристики кіберпростору дозволяють підтримувати рефлексивне, раціональне та аргументоване спілкування [1]. Інструменти кіберпростору є більш підходящим засобом для деліберативної діяльності, ніж синхронні канали, тому що вони дають користувачам можливість аналізувати інформацію в тому форматі, який зручний саме їм, що в підсумку призводить до формування каналу, сприятливого для раціонально-критичного обговорення.

Проте деякі дослідники ставлять під сумнів, чи володіє форма дискурсу, що виникла завдяки комп’ютерно-опосередкованим обговоренням, властивостями спілкування обличчям до обличчя, і відкидають гіпотезу про те, що онлайн-деліберативна розширює неформальну зону публічної сфери [4]. По-перше, комп’ютерно-опосередкована комунікація розглядається як явище, що деіндивідуалізує учасників, заохочуючи неввічливий дискурс (так званий флейм (flame) – суперечка заради суперечки) і розвиток групових стереотипів. Відсутність інформації, що відповідає дискусії, є головною причиною нечемної поведінки. Також користувачі, які беруть участь в обговоренні політики онлайн, як правило, залишають коментарі тільки в групах, які сповідують такі ж погляди, що й вони, тобто онлайн-деліберативна в основному підсилює вже існуючі погляди завдяки упередженості її учасників. Отже, онлайн-деліберативну не можна однозначно розглядати як повністю позитивне явище.

Можливість ідентифікувати учасників онлайн-деліберативної діяльності визначає її характер. Грунтуючись на моделі соціальної ідентичності деіндивідуалізованої дії, вчені стверджують, що через відносну відсутність соціальних сигналів при комп’ютерно-опосередкованій комунікації, людям простіше розглядати неприємні рішення, так як вони не відчувають наслідків своїх дій. У теорії деіндивідуалізації передбачається, що поведінка соціально дерегулюється в умовах анонімності через зниження самосвідомості. В умовах, для яких індивідуальна ідентичність учасників не є характерною, з’являються групові норми та групова ідентичність, що призводить до виникнення стереотипів по відношенню до тих, хто не є членом групи. Це також справедливо в контексті комп’ютерно-опосередкованої комунікації. Таким чином, анонімність та деіндивідуалізація негативно позначаються на онлайн-деліберативній діяльності.

Іншим аспектом соціальних медіа, здатним вплинути на онлайн-деліберативну діяльність, є рівень доступності інформації. Він пов’язаний із розміром групи, в якій проходить обговорення. Дослідження показали, що на індивідуальному рівні неможливо пояснити суспільну поведінку і, що взаємодія всередині та між різними групами може бути важливим каталізатором для деліберативної діяльності та активної участі громадян [9]. Також можна відзначити позитивний зв’язок між розміром мережі, в якій люди обговорюють суспільні питання, і схильністю до участі. Зі збільшенням розміру мережі, ймовірність взаємодії з джерелами нової інформації зростає, оскільки збільшується число політично активних осіб. Великі мережі є найбільш підходящими для обговорень, так як люди мають більше можливостей знайти собі однодумців. Також при розширенні мережі її учасники,

швидше за все, зіткнуться з великою кількістю протилежних точок зору і це, ймовірно, викличе в них більш активну пізнавальну діяльність. У підсумку збільшиться рівень самодостатності учасників мережі та підвищиться загальний рівень участі.

Щодо фальшивих профілів у Facebook, варто зазначити, що хоча користувач і може створити фальшивий профіль, дослідження показують, що профілі користувачів складаються не лише з даних, які вони самі генерують, а й з поєднання інформації, наданої їх контактами та кількості й типів друзів; так як користувачі часто мають багато контактів, завдяки описаним вище трьом джерелам можна зробити висновки про реальність особистості [10]. Користувачі Facebook отримують автоматичне повідомлення про оновлення контенту в їх добірці та мають безпосередній доступ до інформації, розміщеної або "лайкнутої" їх контактами. Тому, коли користувачі, наприклад, коментують новину, розміщену якимсь органом влади, повідомлення стає відомим не тільки учасникам групи органу влади, але й їх друзям і, таким чином, створюється "відкритість" завдяки встановленим заздалегідь зв'язкам. Хемптон та Лі [6] пишуть, що Facebook формує "всепроникну обізнаність", завдяки якій люди можуть регулярно ділитися інформацією та отримувати її від власних встановлених зв'язків.

З YouTube ситуація трохи інша. Користувачі не зобов'язані розкривати свою особистість, щоб ділитися контентом і, якщо вони не використовують профіль Google+, то визначити реальність особистості практично нереально, крім, звичайно, випадків з підробленими профілями відомих людей. Висловити своє ставлення до відео, про яке дізнаються інші користувачі, можливо лише в коментарях, тому активні користувачі Facebook просто діляться відео з YouTube у себе на сторінці і вже там дізнаються думку інших та діляться власною.

Таким чином, можна зробити висновок, що користувачі YouTube будуть поводитися менш ввічливо, ніж користувачі Facebook. Також вони, швидше за все, будуть більш схильні до думки певної групи і будуть ставитись до своїх опонентів з точки зору стереотипів, що у них сформувались. Отже, ми вважаємо, що при онлайн-деліберативній діяльності необхідно використовувати Facebook як основну платформу і YouTube як відеохостинг, якщо це необхідно. Причому коментарі до відео і інформацію про кількість користувачів, яким сподобалося та не сподобалося відео, варто закривати, щоб дані про це не впливали на відношення користувачів до змісту відео та на подальшу дискусію.

Наступним важливим аспектом, що впливає на деліберативну діяльність, є тема обговорення. Гострі питання часто провокують перехід на особистості, що призводить до дестабілізації деліберативної діяльності. Отже, можна припустити, що в незалежності від місця проведення онлайн-деліберативної діяльності і складу її учасників, обговорення гострих проблем ускладнить її. Але, ми вважаємо, що це також змусить учасників шукати більш вагомі і зважені аргументи на підтримку власної думки.

Галегер та Спроулл [2] виявили, що найчастіше перші повідомлення новачків, що прагнуть взаємодіяти з віртуальними співтовариствами, містять питання та особисті історії. Також розмовна когерентність є надійним показником громадянської участі, так само як і довгі повідомлення, які містять більш складні пропозиції та ідеї. Ці дві характеристики повідомлень вказують на якісну взаємодію між учасниками, що сприяє деліберативній діяльності.

Дослідження, пов'язані з комп'ютерно-опосередкованою комунікацією показують, що інтерактивність відіграє важливу роль у соціальній динаміці опосередкованих груп [8] – обговорення концентруються навколо декількох найбільш інформативних коментарів, що, безсумнівно, корисно для онлайн-деліберативної діяльності. Таким чином, можна припустити, що висока інтерактивність призводить до того, що:

- повідомлення, що стосуються головного або повідомлень інших користувачів, будуть більш деліберативними, ніж повідомлення, що не стосуються попереднього або головного;
- повідомлення, що стосуються головного або повідомлень інших користувачів, будуть більш довгими, ніж повідомлення, що не стосуються попереднього або головного.

У контексті онлайн-деліберативної та соціальних медіа цікавою є робота Халперна та Гіббс [5], в якій проаналізовано повідомлення, залишені адміністрацією президента США, а також коментарі до них, за один місяць в Facebook та YouTube. Всього було проаналізовано 7230 повідомлень. За результатами дослідження вчені дійшли кількох висновків.

По-перше, можливість анонімно залишати повідомлення на YouTube призводила до більшої, ніж на Facebook, кількості грубих повідомлень.

По-друге, гострі теми призводили до зростання кількості некоректних повідомлень в обох соціальних медіа, але разом з цим, користувачі охочіше надавали додаткові аргументи на підтримку власної думки, ніж у випадках, коли вони приймали участь в обговоренні повсякденних тем.

По-третє, розмовна когерентність відіграє важливу роль в обміні раціонально-критичними аргументами, довжині й частоті повідомлень: користувачі, які розміщували повідомлення, пов'язані з темою обговорення, надавали більше аргументів, частіше брали участь в розмовах та розміщували більш довгі повідомлення.

По-четверте, повідомлення, адресовані іншим користувачам, були довші в Facebook, ніж у YouTube, що було пов'язано з більш високим рівнем ідентифікованості та обсягом доступної інформації, що надається Facebook: учасники дискусії в цій соціальній мережі можуть використовувати інформацію, що міститься в їх профілях (наприклад, політичні інтереси, організаційна або партійна приналежність), в процесі обговорення. Крім того, оскільки користувачі Facebook мають можливість без проблем переглядати контент, розміщений їх друзями, вони можуть активно відповідати на їхні коментарі. Це може призвести до розвитку політичної дискусії серед груп друзів або хоча б людей, які знають друзів кого-небудь з учасників дискусії.

Як зазначалося раніше, в теорії соціальної ідентичності деіндивідуалізованої дії йдеться про те, що деіндивідуалізовані учасники часто володіють сильною груповою ідентичністю та слідуєть груповим нормам і це призводить до розвитку стереотипів по відношенню до тих осіб, які не є членами групи. Однак Халперн та Гіббс дійшли висновку, що користувачі YouTube не володіють такими характеристиками, не дивлячись на низький рівень ідентифікованості користувачів.

На останок слід згадати про недоліки, які мають всі соціальні медіа – неможливо бути повністю впевненим, що людина, яка з вами спілкується, не видає себе за когось іншого. Широко відомі мережі ботів і так звані “тролів”. Їх робота полягає у формуванні громадської думки шляхом генерації контенту, що має провокаційний характер для людей з певними політичними поглядами, або в розхвалюванні когось, або чогось в інтересах певних політичних сил, або навіть держав.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, соціальні медіа не можуть забезпечити форум для інтенсивного та поглибленого обговорення політики, однак вони в змозі забезпечити простір для деліберативної та заохочення політичної участі. Крім того, деякі соціальні медіа підходять для деліберативної краще, ніж інші, зокрема, ті, які забезпечують високу ідентифікованість та зручний доступ до інформації. Однозначно видно позитивну роль у розвитку деліберативної, що відіграють соціальні мережі та відкритий доступ до особистої інформації.

Предметом подальших досліджень мають стати нові соціальні медіа, що можуть грати роль інструментів сприяння онлайн-деліберативної.

Список використаних джерел

1. *Burnett R. M.* The handbook of Internet studies / R. M. Burnett, M. Consalvo, C. Ess (eds.). – Chichester, UK : John Wiley & Sons, 2010. – P. 168–187.
2. *Galegher J.* Legitimacy, authority, and community in electronic support groups / J. Galegher, L. Sproull, S. Kiesler // *Written Communication*. – 1998. – Vol. 15. – P. 493–530.

3. *Habermas J.* The structural transformation of the public sphere: An inquiry into a category of bourgeois society / J. Habermas. – Cambridge, MA : MIT Press, 1989.
4. *Hague B. N.* Digital Democracy: Discourse and Decision Making in the Information Age / B. N. Hague, B. D. Loader (eds.). – London : Routledge, 1999.
5. *Halpern D.* Social media as a catalyst for online deliberation? Exploring the affordances of Facebook and YouTube for political expression / D. Halpern, J. Gibbs // *Computers in Human Behavior*. – 2013. – Vol. 29. – P. 1159–1168.
6. *Hampton K. N.* How new media affords network diversity: Direct and mediated access to social capital through participation in local social settings / K. N. Hampton, C.-j. Lee, E. J. Her // *New Media & Society*. – 2011. – Vol. 7. – P. 1031–1049.
7. *Janssen D.* Online forums and deliberative democracy / D. Janssen, R. Kies // *Acta Politica*. – 2005. – Vol. 40. – P. 317–335.
8. *Rafaeli S.* Networked interactivity / S. Rafaeli, F. Sudweeks // *Journal of ComputerMediated Communication*. – 1997. – Vol. 2.
9. *Scheufele D. A.* Social structure and citizenship: Examining the impacts of social setting, network heterogeneity, and informational variables on political participation / D. A. Scheufele, M. C. Nisbet, D. Brossard, E. C. Nisbet // *Political Communication*. – 2004. – Vol. 21. – P. 315–338.
10. *Utz S.* Show me your friends and I will tell you what type of person you are: How one's profile, number of friends, and type of friends influence impression formation on social network sites / S. Utz // *Journal of Computer-Mediated Communication*. – 2010. – Vol. 15. – P. 314–335.

Надійшла до редколегії 31.03.2016 р.

УДК 352/354-1

СУТНІСТЬ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ЙОГО ФУНКЦІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Білокопитов Д. В.,

*аспірант кафедри політології та філософії,
Харківський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України,
м. Харків*

Узагальнено основні підходи до аналізу громадянського суспільства. Доведено, що громадянське суспільство завжди виступає в дуалістичній формі і складається, з одного боку, з публічно-політичного компонента, з іншого – приватного компонента. З'ясовано основні функції громадянського суспільства. Показано, що громадянське суспільство необхідно розглядати не тільки в пасивному розумінні як мережу громадських інститутів і структур, а й активному – в контексті діяльності колективних акторів.

Ключові слова: громадянське суспільство, громадські організації, публічна політика, лібералізм, ринок, плюралізм, інститути

Belokopytov D. V.,

Postgraduate Student of Political Science and Philosophy Department, KRI NAPA, Kharkiv

THE ESSENCE OF CIVIL SOCIETY AND ITS FUNCTION IN MODERN CONDITIONS

Overview basic approaches to the analysis of civil society. It is proved that civil society has always advocated a dual form and consists, on the one hand, the public-political component, on the other hand - the private component. The basic functions of civil society. It is shown that civil society should be seen not only in the passive sense – a network of public institutions and structures - but also active - in the context of collective actors.

Key words: civil society, NGOs, public policy, liberalism, market, pluralism, institutions

Постановка проблеми. В останні кілька років, у зв'язку з проголошеним курсом на європейську інтеграцію, проблеми розвитку громадянського суспільства є найбільш

© Білокопитов Д. В., 2016